

KOŽIČIĆ: ODBITIE REDOVNIČKOGA KNIŽICE

Vanda EKL, Rijeka

Činjenica da je prva knjiga koja je tiskana u Rijeci, tiskana glagoljicom — važna je s više gledišta. Rijeka je oduvijek bila izrazito trgovački i lučki grad. Sve se u njezinu ustrojstvu i duhu akomodiralo onome što je značilo opstanak grada, naime trgovačkoj aktivnosti. Ključni položaj Rijeke u dodiru kopna i mora, istoka i zapada odredili su njezinu tranzitnu funkciju u razmjeni vlastitih i uvezenih dobara, odredili su njezin politički položaj, upravno uređenje, uvjetovali službeni i saobraćajni jezik, fluktuaciju stanovništva i njegov etnički sastav, obilježili društveni i kulturni život pa i ocrtali njezino vanjsko lice. Ne treba isticati što u gradu s takvim izuzetnim geopolitičkim položajem, privrednodruštvenom orijentacijom i historijskom sudbinom, znači prisustvo prve glagoljske tiskane knjige. Ona je simbol jednog važnog kulturnog pothvata, no ona je i historijska potvrda narodnosnog karaktera grada kao i njegova društvenog duha i kulturnog potencijala. Iako je tiskara osnovana inicijativom jedne ličnosti, u gradu koji je pružio mogućnosti za njezinu realizaciju bez sumnje treba pretpostaviti kulturnu zrelost i uvriježenu glagoljsku tradiciju.¹ Činjenica što se u Rijeci reagiralo na tehničku novinu umnažanja knjiga (ono je to još uvijek početkom XVI st. s obzirom na dinamiku onog doba), i to tiskanjem upravo glagoljskih izdanja — ostaje jedna od vrlo krupnih crta u kulturnohistorijskoj fizionomiji ovoga grada. Riječka glagoljska tiskara znači i dragocjenu kariku u lancu tiskarskih napora i glagoljske tiskarske djelatnosti u nas.

U glagoljskoj tiskari Šimuna Begne Kožičića, biskupa Modruškoga, koja je djelovala u Rijeci 1530. i 1531. godine, odvijala se očito vrlo živa tiskarska aktivnost. Do sada je bilo poznato pet njezinih

¹ Vj. Štefanić, Glagoljica u Rijeci, Zbornik Rijeka, Zagreb 1953.; V. Ekl, Dvije nove glagoljske isprave iz Rijeke, Jadranski zbornik, Rijeka—Pula 1956.

izdanja. Prvo je izdanje vjerojatno Bukvar (*Psaltir*) bez impresuma,² dok je prvo datirano tiskano izdanje *Oficii blaženie devi marie* 15. decembra 1530. Slijedio je *Misal hruacki* 28. aprila 1531, pa ritual *Knižice krsta* 2. maja 1531, i konačno *Knižice odъ žitiê rimskihъ arhierôovъ i cesarovъ* 25. maja 1531. *Oficij* je ujedno prva edicija u kojoj se spominje Šimun Kožičić i Rijeka kao grad u kojem je djelo tiskano. Danas možemo proširiti popis poznatih izdanja riječke glagoljske tiskare još jednom knjigom, s naslovom *Knižice odъ bitiê redovničkoga* 27. maja 1531.

U rukopisu Ivana Milčetića »Berčićeva zbirka glagoljskih rukopisa i štampanih knjiga u Lenjingradu« — što ga je objavio Vjekoslav Štefanić³ — Milčetić navodi: »Gospodin bibliotekar Byčkov iznio je preda me i štampane glagoljske knjige iz Berčićeve zbirke. Ja sam ih samo pobilježio, ne imajući više vremena da ih potanje razgledam, a većinom bijahu mi otprije poznate. Evo što nađoh ... U 'Otčetu' za g. 1905. (str. 4—5) ... Napose se navode još ova hrvatska djela: 1. *Odъ битиѣ редовническаго* od Kožičića, u Rici 1531; 2. *Knižice krsta, blagoslova prstena i t. đ.*, od Kožičića, v Rici 1531; 3. 'Psaltir'. Ova je riječ napečatana na posljednjem listu latinskim pismom pod slikom. Ima 8 listova ...« (str. 124—127). To je jedina vijest o ovom Kožičićevu izdanju. U »Otčetu« Imperatorske publicne biblioteke za g. 1905, u Peterburgu iz 1912. opisuje se među akvizicijama biblioteke, i među tiskanim djelima na str. 5, naše izdanje ovako: »Šimuna Kožičića, Zadrana, biskupa Modruškoga, od bitiê redovničkoga knjižice. Napečatano v Riki («v Rici»), v' 1531 godu. V' 8- d. l., 12 listov«. U bilješci se navodi da je Modruški biskup Šimun Kožičić umro 1536. godine.

Snimci su pokazali da se radi o priručniku malog formata kao što su *Bukvar* i *Knižice krsta*, koji broji 11 listova sa 25 redaka u stranici, osim prve i posljednje stranice. Tekst je pisan preko cijele stranice. Folijacija je provedena kako je uobičajeno i u drugim Kožičićevim izdanjima, na donjem desnom uglu glagoljskim slovom *a* i rimskim brojkama *aII*, *aIII* zatim *b*, *bII*. Druge paginacije nema.

Po svojoj tehničkoj opremi ovo je izdanje skromno: ima jedan latinički polugotski ksilografski inicijal *N* sa ucrtanom minijaturom raspeća na *aII*, koji je poznat i u drugim izdanjima riječke tiskare,

² A. Nazor, Kožičićev bukvar, Slovo, br. 14, Zagreb 1964.

³ Vj. Štefanić, Ivan Milčetić: Berčićeva zbirka glagoljskih rukopisa i štampanih knjiga u Lenjingradu. Radovi Staroslavenskog instituta, knj. 2, Zagreb 1955.

i nešto malih inicijala. Na posljednjem listu (11^v) nalazi se trokutno komponiran kolofon s impresumom i Kožičičev tipografski znak što ga nalazimo i u drugim njegovim izdanjima: štit okrunjen biskupskom mitrom a u polju štita leopard u propnju.

Naslovna strana sadrži četiri retka teksta komponiranih u trokut. Ispod teksta je križ sastavljen od pet malteških križeva, također poznat iz drugih Kožičičevih izdanja. Tekst glasi:

ŠIMUNA KOŽIČIČA ZADRANINA BI-
SKUPA MODRUŠKOGA ODĀ
BITIĒ REDOVNIČKO-
GA KNIŽICE

Tekst na 1^v (aII) ođaje namjenu edicije:

Šimun b(i)sk(u)ръ modruški vikaru svoje / mu i plovanom po Vinodolu
sp(a)s(e)nie. / Namъ vzljubljeni: bu / duće nikada u nasъ: / bisi pomi-
nak' kakovъ i / meše biti redovni / kъ: i to e eže isplniti / ne mo-
gosmo tagda: / vzdati očemo nine i / s lihvoju n(e)b(e)skago dara. Po-
pisati va / mъ očemo čto pišuť vrhu toga s(ve)ti Pa / val' i dokturi. Za
uzrokъ da vi iže cri / kvēnie časti udržite: znali budete / ot kih se
imate ukloniti i mlaiše v(a)še / da nauč(i)te: êkože dlžni este. Da ne
is / plnit se va v(a)sъ slovo Krstovo: eže / govoritъ. Ako slepъ slepu
vojъ budetъ / spasti se ote oba vъ êmu. Pisati oće / mo přeê eže pro-
tivet' vsakomu iže otel / bi priēti sveti red'. Potom že očemo reći / ka-
kov ima biti redovnik po priētju reda. / Postavljatъ sviti (sic!) Pava-
lъ i dok / turi. aī (= 11) protivšćinъ kihъ vs(a)ka / skraćuet' priētie
svetago reda. /

Kolofon na 11^v listu glasi:

Štampane v Rici v hižahъ přebivaniē / častnoga otca g(ospodi)na Ši-
muna biskupa / modruškoga va vrime vzveli / čenoga g(ospodi)na Mi-
kule Jurišića ka / pitana ričkoga i pročaē. Danъ / iž (= 27) maē
miseca: leto odъ / Krstova roistva / č. f. j. a. (= 1531) / Bogu hvali. /

Ime kapetana Mikule Jurišića javlja se prvi put u ediciji *Knižice krsta*, dakle 2. maja 1531. g., zatim u izdanju »Knižice odъ žitiē rimskih' arhiēreovъ i cesarovъ«, 25. maja 1531.

Knjižica dakle sadrži zapreke i vrline, odnosno uvjete koji su potrebni da netko bude pravno sposoban primiti ređenje za svećenika. Vjerojatno je to kompilacija dekretala, zbirka kanona i očitovanja svetih otaca, očitno prevedenih s latinskog. Na nekim je mjestima naime

ostala glagoljicom ispisana latinska riječ npr. '»... v' dvadeset' petom razboru v' kapituli primum«, ili »kapituli interdilektos«, »... si kvis kum militibus« itd. Djelo je najvjerojatnije preveo sam biskup Kožičić. Poznato je da Šimun Kožičić nije bio samo organizator tiskare već se bavio i redigiranjem, korekturom i prevođenjem tekstova. Kao što je iz uvodnih riječi knjige vidljivo, Kožičić i ovim izdanjem ostao je vjeran svom programu da pomogne svećenstvu koje je oskudijevalo teološkom literaturom.

Lenjingradski primjerak knjižice »Od bitija redovničkoga« jedini je zasad poznati primjerak. To djelo posljednje je datirano izdanje riječke glagoljske tiskare, pa je ono pomaklo nadnevak aktivnosti tiskare i proširilo sliku o obimu njezine djelatnosti.

